

CELEBRACIÓ DE LA MORT EN EL MONESTIR DE SANT BARTOMEU D'INCA

PERE FIOU I TORNILA

“De lo que s’ha de fer quan alguna Monja morir”
(Capítol XXI de la Consuetud del Monestir de Sant Bartomeu d’Inca)

Jesús cuidà molt d’establir entre els seus seguidors uns lligams de germanor que anaven amarant tota la vida: Jn.13,34-35, i els primers cristians prou ho tenien en compte: Actes 4,32-37 i precisament l’Església es va anar consolidant quan aquests primers cristians s’anaven escampant per tota la rodonesa de la terra, establint petites comunitats que intentaven viure l’ideal que havien experimentat els primers anys amb Jesús i els Apòstols (1Cor.11,17- 34)

Aquest ideal de vida comunitària ràpidament es trencà quan els Emperadors començaren a donar llibertat de Culte, (Constantí, Edicte de Milà any 311) i privilegis, (Teodosi, Edicte de Tessalònica, any 380) cosa que provocà la desaparició d’aquella germanor predicada i viscuda per Jesús i els Apòstols. En pot ser un exemple aquesta dita de Sant Jeroni (342-420): “D’ençà que l’Església vengué a estar sota emperadors cristians, ha augmentat sí, el seu poder i riquesa, per ha minvat la seva força moral”.

La nova situació provocà el naixement d’un seguit d’homes que gelosos per l’ideal de fraternitat, canviaren la vida que fins llavors havien duit, i renunciant al món, vivint en pobresa, retirant-se a la soledat, abstenint-se del matrimoni i donant-se a diversos exercicis de penitència i d’actes piadosos, feren el que es conegut amb el nom d’Anacoretisme. Els representants més coneguts d’aquest moviment són Sant Pau ermità (+347) i Sant Antoni Abat (+356)

Si a la manera de viure dels anacoretetes hi afegim el viure en comunitat i estar sota l’obediència d’un superior, tendrem el que es coneix amb el nom de cenobites, el major representant dels quals és Sant Pacomi (287-346), qui, partint de la seva

experiència, redactà una Regla, on en 192 preceptes encarrila la vida d'aquelles primitives comunitats d'ermitants cristians.

Per la Regla que dirigí, i segueix donant suport a la vida monàstica a l'Orient, és la de Sant Basili (329-379), que ens ha arribat en dues versions. La més llarga té 55 capítols i explica minuciosament la vida monàstica. La més breu té 313 sentències o punts pràctics de la vida monàstica. Basili posa molt d'esment en l'obediència al Superior, demanant l'abdicació del propi judici en profit del Superior. Tota la vida monàstica ve regulada per l'oració i els oficis litúrgics, als quals s'hi ha d'afegir el treball individual que es diversifica en manual i intel·lectual.

A Occident la vida monàstica fou dirigida per Sant Benet (+547) organitzant als monjos amb el cèlebre "ora et labora" on, mitjançant una part doctrinal, una litúrgica i una disciplinària molt ben lligades per una mentalitat jurídica, han donat solidesa i estabilitat al moviment monàstic més fort d'Europa.

VIDA COMUNITÀRIA FEMENINA

Fins aquí hem parlat de la vida comunitària masculina i cal que posem esment en el desenvolupament que tengué entre les dones aquest gènere de vida.

Ja en els segles I i II trobam escriptors com Tertuli, St Ciprià, St. Ambrosi, St. Jeroni, St. Leandre, St. Atanasi, St. Gregori Nizé, St. Joan Crisòstom, que escriuen sobre el tema al temps que els veim que fan de directors i orientadors de dones verges. En els seus escrits trobam que donen per model Jesús i Maria que, viviren en virginitat, mentre van explicant expressions com "desporis amb el Senyor", parlen de la "consagració" d'una dona al Senyor comparant-la a les altres consagracions que es feien a l'Església: un temple, un calze... o simplement explicant la significació pròpia del vot de virginitat.

La vida de Sant Jeroni ens en dóna un bon exemple. Nascut a Dalmàcia l'any 342 passà a Palestina l'any 374, on estudià hebreu, entrà en el món de l'exegesi bíblica, fou ordenat prevere a Antioquia, es posà en contacte amb el món dels anacoretas i cenobites d'aquesta part de l'Orient. De l'any 382 al 385 viu a Roma i actua com a Secretari del papa Damàs (367-384) i és el moment que es funda a l'Aventino (Roma) un cenobi per a dones on sabem que hi visqueren Marcel·lina, germana de Sant Ambrós, Paula i les seves filles a qui Jeroni escriu preciosos documents de vida espiritual, i les qui, posteriorment (386), el seguiran a Palestina i habitaran a Betlem en el Monestir que Jeroni fundà per a elles.

A més d'aquest Monestir femení fundat a Betlem per Sant Jeroni, en fundà un altre per a homes i ambdós seguien la Regla ja des crita de Sant Pacomi. Veim com el nostre Sant, gran animador de la vida monàstica, no donà cap Regla als seus seguidors.

REGLA AGUSTINIANA

A Occident tenim que els seguidors de Benet de Núrsia tenen llur Regla, per no é's traspassada a altres comunitats, perquè aquí normalment se segueix la Regla de Sant Agustí. No és que Sant Agustí (354-430) escrigués cap Regla però ell mateix a Hipona vivia en comunitat amb els clergues del poble, i això li donà una bona experiència, què va donar a conèixer sobretot en aquests escrits:

Sermó N 355 "De vita et moribus clericorum"

Sermó N 356 "Enarrationes super psalmum 132"

L'obra "De opere monachorum"

Epístola N 211 dirigida a una germana seva que vivia en comunitat amb altres dones i els dóna encertades directrius sobre la pobresa, l'obediència, la caritat, la humilitat....

"Regula ad servos Dei" on exposa les mateixes directrius de la carta anterior, acomodades als homes.

L'exemple que fou la seva vida escrita per son deixeble Posid. Les directrius que se segueixen d'aquestes obres, estructurades en 12 Capítols i posades en mans del bisbe local, donaren com resultat la gran difusió que aquesta Regla tingué a Occident.

ORDE JERÒNIMA

A l'Itàlia del s.XIV sorgiren diferents moviments d'ermitans, els quals, prenent exemple de Sant Jeroni, adopten el nom de jerònims. D'Itàlia passaren a Castella en temps del rei Anfós X (+1350) establint-se a les muntanyes de Toledo. Un d'ells es deia Fra Vaşco "natural de España, portugués de nación". Els aconteixements polítics que sofrí Castella en temps de Pere el Cruel (1350-1359) van fer que don Pedro Fernández Pecha, Camarero Mayor del Reino, juntament amb el seu germà don Alfonso, bisbe dimissionari de Jaén, i el capellà reial i Canonge de Toledo, don Fernando Yáñez de Figueroa, s'ajuntassin al grup d'ermitans jerònims toledans. L'Arquebisbe de Toledo mirà amb bons ulls aquella manera de viure el cristianisme i els donà l'església de Lupiana, que des d'ara serà la casa matriu de l'Orde a Espanya. L'any 1373 el papa Gregori XI (1370-1378) les aprovava i els donava la Regla de Sant Agust.

Dos anys més tard (1375) es crea la segona Orde Jerònima que agrupa un grapat de dones dirigides per dona Maria García de Toledo (+1426), que es declara filla espiritual de don Pedro Fdez. Pecha.

ORDE JERÒNIMA A MALLORCA

Mallorca sempre ha estat una terra on no han mancat les vocacions ermitanes, i l'exemple del que havia passat a Toledo encoratjà el bisbe inquer i franciscà Pere de Cima (1377-1390) a promoure la unió dels ermitans mallorquins. Es pensà que l'antiga ermita de la Trinitat, on el mateix Ramon Llull havia establert el Col·legi de Missioners, i on mai havien faltat ermitans entregats a la contemplació, seria l'indret ideal per a fer aquesta experiència. El bon Rei Martí (1396-1410) concedia el permís l'any 1400, arribaren a Mallorca jerònims de Catalba (València) per a mostrar-los la manera de viure, però la cosa no prosperà, i l'any 1442 es suprimia la fundació i els supervivents s'integraren en monestirs peninsulars.

La branca femenina mallorquina va néixer de forma força distinta. Existia a Palma el Monestir de Santa Isabel d'Hongria, habitat per terceroles franciscanes. A causa de la forma poc reglada de viure d'aquestes terceroles, el bisbe Dídac d'Avellaneda (1477- 1488), l'any 1485 les dissolgué. Aquell mateix any dona Maria Anna Busquets, molt devota de Sant Jeròni, demanà permís per fundar-hi un Monestir jeronimià, juntament amb Sor Violant Dameto i Sor Marga lida Sant Joan, religioses agustines observants que, aleshores, habitaven en el Puig de Pollença.

El dia 11 de setembre de 1485 el papa Innocenci VIII aprovava la nova fundació i el bisbe auxiliar de Mallorca, Fra Joan de Déu, rebia la professió religiosa de les tres primeres jerònimes. Era un camí que s'havia encetat, però que s'havia de fer, i per això, provinent de Barcelona, arribà a Ciutat Sor Praxedis Albert, natural de Palma i religiosa professa al Monestir barceloní, que romangué sis anys en el nou Monestir per a mostrar la Regla i la forma de vida a les noves jerònimes. El papa Alexandre VI, bisbe de Mallorca de 1490 a 1492, que fou elegit papa el dia 12 d'agost de 1492, dia 18 de setembre d'aquell mateix any aprovava la nova fundació mallorquina.

D'aquí sortiria la nova fundació jerònima que s'establiria a Inca, primer al Puig i després al Serral que ara coneixem amb el nom de Serral de les Monges Tancades.

La Regla que s'observa en el nostre Monestir és l'agustiniana, i així ens ho recorda cada professió que s'hi fa. La Professió de Sor Clara Andreu (1613), que tenim gelosament guardada, ens diu: "i promet obediència..i promet de viure sens propi en castedat segons la Regla de Nostre Pare Sant Agustí". Cal dir que la Regla Agustiniana, en els Monestirs de Jerònimes, segueix la formulació que li donà l'any 1471 Fra Pere de Córdova, i això se'n diu "Constitucions".

LA CONSUETA

A més de la Regla o Contitucions, cada Monestir té la seva "Consueta" que ve a ser com un manual pràctic on hi ha escrit, per capítols o matèries, el que s'ha de fer en cada cas.

La nostra Consueta ens ha arribat en un manuscrit de l'any 1696, del temps del Priorat de l'inquera Sor Petronil·la Llopart, i crec que una part valuosa d'aquest document és el fet què representa un escrit on hi ha l'ànima de la reforma que Sor Clara Andreu, Mare Vicària de 1625 a 1628, va intentar fer en el nostre Monestir, Monestir que encara guardava amb goig la memòria d'una dona que tant havia representat per a Inca i per a Mallorca tota en aquell segle XVII. No oblidem que fou en l'any 1702 que s'aixecà la segona sepultura a Sor Clara, esculpint-se en pedra el bell epi tafi que encara presideix l'actual sepulcre.

El manuscrit que tenim té 133 planes de 20,5 per 14,5 escrites en paper de fil prou finet i a dues tintes: negra i vermella. Els capítols que té són:

01.-Capítol I. "En que manera se ha de tocar la campana per tot lo any".

02.-Capítol II. "Quan les Monges deuen estar inclinades, i quan agenollades, i quan deuen estar girades a l'altar, i quan deuen estar girades les cares unes a les altres"

03.-Capítol III. "Quan les Monges en el Chor han de estar assentades, i quan han de estar en peus".

04.-Capítol IV. "Quan les Monges se han de agenollar".

05.-Capítol V. "Quan les Monges se han de inclinar".

06.-Capítol VI. "Dels costums que han de guardar en el Chor".

07.-Capítol VII."De la Regidora del cant i del offici de la cantora"

08.-Capítol VIII."Del offici de les versiculàries".

09.-Capítol IX. "De les lliçons i benediccions i responsoris de Matines".

10.-Capítol X. "Quals i quantes són les festes dobles majors, i de les festes Provincials".

11.-Capítol XI. "De les candeles que han de cremar en les Misses i en el Chor".

12.-Capítol XII. "Dels dies en los quals se ha de fer processó, i del modo que se ha de fer, i de les lletanies".

13.-Capítol XIII. "Quan se ha de dir Fidelium animae, i de les anti phones de la benaventurada Verge Maria que se han de dir després de les hores, i com se ha de tocar a la Ave Maria".

14.-Capítol XIV. "Com se han de aparellar los altars en los dies ferials i en les festes".

15.-Capítol XV. "Com se ha de donar aigua beneita los Diumenges".

16.-Capítol XVI. "Com se ha de cantar el gradual, el tracto, i el Alleluia, i la prosa".

17.-Capítol XVII. "Com se ha de reservar el cos de Christo sacramen tat, i del modo que han de combregar en certs dies de l'any".

18.-Capítol XVIII. "De algunes coses particulars que se fan en la Quaresma".

19.-Capítol XIX."Com se han de portar les Monges al Dijous de la Cena, i divendres Sant en la Missa i en el Mandato".

20.-Capítol XX. "De la Refecció".

21.-Capítol XXI. "De la collació, i de la oració de la Quaresma".

22.-Capítol XXII."De qui ha de corregir les lliçons en el Chor i en la taula".

23.-Capítol XXIII. "Del capítol de les culpes i de la lliçó dels diumenges i de les festes".

24.-Capítol XXIV. "Com han de ser rebudes les Novícies i com se les ha de donar l'hàbit".

25.-Capítol XXV. "Com han de ser instruïdes les Novícies en la Reli gió per la sua Mestre".

26.-Capítol XXVI. "Com han de fer professió les Novícies".

27.-Capítol XXVII. "Del dormidor i de les hores de les Monjes Lle- gues, i de les Donades".

28.-Capítol XXVIII. "De differents costums circa lo officio divino".

29.-Capítol XXIX."Del modo en que ser entronitzada la Priora electa".

30.-Capítol XXX. "De la confirmació de la Priora".

31.-Capítol XXXI. "De lo que se ha de fer quan alguna monja morir".

32.-Capítol XXXII. "Com se ha de escriure la taula dels officis".

CAPÍTOL XXXI

DE LO QUE SE HA DE FER QUAN ALGUNA MONJA MORIRÀ

Quan alguna Monja caurà malalta, prestament, ha de confessar purament i perfectament (1), i la Priora, i les altres Monges la vi sitaran continuament, esforçantla amb paraules dolces i servint-la amb tota charitat, e en tot lo que haurà menester (2).

També l'amonestaran i proposaran los perills (3) en què estan los malalts i ella que deman amb devoció los Sants Sagraments de l'Església, açó és, el cos de Christo

01.- Es nota la preocupació que la Religiosa mori en gràcia de Déu, per això el Sagrament de la Penitència.

02.- Aquí la preocupació és humana. Es vol que brilli la tendresa acompanyant la caritat cristiana.

03.- És normal que es tenguin presents els perills que hi pot haver. Són moltes les publicacions que hi ha hagudes sobre "L'Art de ben morir". Basta veure l'index d'aquesta obra editada a València l'any 1491 i que tengué nombroses edicions: Capítol I "Com lo diable tempta en lo article de la mort contra la fe". Capítol II. "De la bona inspiració del àngel en esguard de la fe" Capítol III. "De la temptació del diable ço és de la desesperació". Capítol IV. "De la bona inspiració del àngel contra la desesperació" Capítol V. "De la temptació del diable de impaciència". Capítol VI. "De la bona inspiració del àngel de paciència". Capítol VII. "Com tempte lo diable de vana glòria" Capítol VIII. "De la bona inspiració del àngel contra la vana glòria" Capítol IX. "De la temptació del diable de avarícia" Capítol X. "De la bona inspiració de àngel contra la avarícia" Capítol XI. "En lo qual se contenen moltes bones doctrines e conseyls per aquell que està en lo punt de la mort".

Senyor Nostro, i si és necessari la extrema unció i la indulgència plenària, si a cas l'ha guanyada (4).

I si la malaltia va augmentant, se li donarà la Sancta Comunió i ser molt acertat que al punt que caurà malalta, si per sos peus pot anar a la rexa de l'església, que reba la comunió, i si després la enfermetat passa tan avant, que segons el judici de los Metges haja perill de la mort, mentres que està en son judici ple, se li ha de donar l'extrema unció segons el costum de la Santa Església Cathòlica, i segons el orde del nostro Breviari Romà; i sobre ella se posarà tota diligència i guarda, que no estiga sens una o dues Monges, qui la guarden i vetllen de dia i de nits, fins que la sua ànima se partisca del cos (5).

Quan el Sacerdot la ungirà, en lo últim de cada Psalm, estant les Monges en silenci, dir: Per istam sanctam unctionem & A l'últim dels Psalms, estant totes les Monges, se dirà la lletania, i dient el Sacerdot, i responent les Monges fins el Pater noster, di rà les oracions contingudes en el Breviari. I a prop de la malalta restarà la creu que portaren, o alguna altra (6).

I si haurà guanyada alguna indulgència plenària, li aplicarà el Sacerdot, quan coneixerà que s'acosta lo article de la mort, guardant la substància de la forma de la Indulgència que guanyà. I quan del tot s'acostarà el trànsit, tocaran la taula (7) amb gran pressa per lo claustro, i també tocaran la campana el temps que se puga dir un Pater noster (8); i passat un temps breu, la tocaran altra vegada de la mateixa manera.

I totes les Monges, deixant totes les feines (9), vagen amb tota pressa a la muribunda, dient dues o tres vegades el Credo tan alt que puga esser ohit. I si se fa el senyal de la taula, mentres que se fa altra cosa necessària, que no pot deixar-se del tot, vagen les Monges, que la Priora assenyalarà, i les altres restaran a fer lo offici.

Les que per ordre de la Priora aniran a la moribunda, agenolla- des davant el llit de la germana, que està en los últims de la vida, posant-li en les mans la creu i la

04.- Són i eren diverses les maneres d'aconseguir aquesta indulgència. El Ritual mallorquí, després que el malalt, o un altre en nom seu, ha dit el Jo Pecador (o Confiteor) posa aquesta rúbrica i la següent oració: *Postea Sacerdos, si infirmus habuerit Bullam Cruciatam, vel alias indulgentias pro articulo mortis, dicat. Concedo tibi plenariam indulgentiam peccatorum tuorum facultate mihi concessa, & commissa virtute Bullarum tuarum, quod si praesens mortis periculum, Deo favente evaseris, sit tibi haec indulgentia pro vero mortis articulo reservata. Ara segueixen les uncions. Rituale Majoricense juxta Rituale Romanum Jussu illustri ac Rmi. D.D Joannis Fernandez Zapata.. (1725 plana 75)*

06.- La presència de la Creu és normal perquè es tracta d'un acte solemne de la Comunitat, i és normal que hi sigui i que, en el moment adient, sigui agafada per a presidir la processó de l'enterrament.

07.- La "taula". Aquest terme sembla que vol dir una espècie de matraques o maçoles, que per esser de fusta rebrien el nom de taula. Alcover-Moll no dona aquesta acceptió.

08.- La durada de la tocada de la campana es mesurada per una oració. El pater noster no és massa llarg, i tocat a una hora no acostumada, sens dubte seria un senyal clar pel poble, i més seguit d'una altra tocada.

09.- Sempre hi havià d'haver dues monges vora la malalta, però en el moment de la mort hi havien de comparèixer totes, a no ser en les circumstàncies que aquí especifica.

candela encesa, diran la lle tania breu, i les altres oracions contingudes en lo Breviari en la recomenació de l'ànima (10). I si dites totes les oracions i Psalms, que allí estan assenyalats, encara no espirara, vagen-se les Monges, si serà menester, deixant aquí la creu, i aigua beneita i se quedaran algunes prop de la moribunda en llicència de la Priora, les quals li llegiran la passió del Senyor i li diran altres coses santes (11).

I aixida l'ànima del cos, faran dues vegades senyal amb la campana, tocant tant cada vegada, que se pugua dir despacio un Pa ter noster. I entre senyal i senyal, que se pugua dir una Ave Maria i difunta que sia, li faran les recomenacions, conforme està contingut en lo Breviari (12).

Aparellaran també el cadàver i el posaran en la porta de la enfermeria o en altre lloch competent en el claustro sobre' algun llit, vestit amb la saya i lo escapulari, i cubert lo manto i posat el vel en el cap, i posades les mans a manera de creu sobre los pits, i cuberta la cara amb ulgun drap net (13). I quan serà hora competent faran dos senyals amb la campana així com a les hores, per a que les Monges se junten en el claustro.

Després la sacristana pendrà la Creu, i dues Monges los ciris que aniran devant de la Creu, i altra Monja portar la cetra i el salpasser, i anirà devant de la Creu, llanant de l'aigua beneita per el Claustro (14), les quals totes portaran vestits ruquets de lli (15). I la Priora i les Monges portaran mantos vestits després de la Creu en processó dient el Psalm: Miserere mei Deus, fins que arriben al cos (16).

10.- La Recomenació de l'ànima és una pràctica molt normal en el poble cristià. Es fa quan ja ha rebut els sants sacraments i es contempla que sigui en el moment de la mort. Estava compos ta dels mateixos elements, tant en el Breviari que aquí és do nat com a norma, com en el Ritual Mallorquí del Bisbe Vich i Manrique, de 1601.

11.- Es vol acompanyar la moribunda fins al darrer alé, i aquests moments han d'estar plens de la presència de Déu i de sentiments d'acceptació de la mort, com Crist, aposta la lectura confortant de la Passió.

12.- Aquestes recomenacions, en el moment de la mort, és l'antífona Subvenite que ve acompanyada per la tornada "Offerentes eam in conspectu Altissimi" (presentant-la, els àngels i sants a l'ànima, a la presència de l'Altíssim), seguida de l'oració Tibi Domine commendamus....

13.- Crec que aquesta norma de tapan la cara amb un drap net no té res a veure amb la creença que ens descriu Joan Amades (La mort. Costums i creences, Barcelona 1935), que ens diu que així es feia perquè el color blanc era repulsiu a l'ànima, i posant-hi un drap net i blanc era ajudada a separar-se del cos Aquí jo diria que és una simple norma de netedat i de respecte per la difunta, i per les vivents que li feien companyia.

14.- Avui l'aspersió amb aigua beneïda ens recorda l'aigua del nostre Baptisme pel qual començarem a ser fills de Déu. No podem oblidar que també vol dir transformar un lloc normal en sagrat, ni l'aspecte de purificació que també significa l'aspersió, com és ara el cas de la tomba on serà posada la difunta.

15.- Porten roquets perquè és un acte litúrgic i solemne de tota la Comunitat acompanyant per darrera vegada una germana.

16.- El Ritual Mallorquí també mana als sacerdots, quan surten en Creu Alçada a casa del difunt, que resin aquest salm, i si la casa era tan forana, es podien resar els set salms penitencials.

Arribada la Creu al cos, la Hebdomadària, posada al cap de la difunta, vestida també amb lo ruquet de lli, pendrà el salpasser de l'aigua beneïta, i la llanar sobre el cos, dient: Kyrie eleyson, i el Chor respondrà: Christe eleyson, i la Hebdomadària repetirà Kyrie eleyson. Pater noster, i dirà los versos amb l'oració: Suscipe Domine animam famula (sic) tuae Sororis nostrae &c.conforme est contingut en lo Breviari, advertint que en totes les oracions del ofici de difunts, allà on el Breviari diu: famulitui, quan se fan exèquies per alguna Monja, han de dir: famulae tuae Sororis nostrae, i com diu famulum tuum, han de dir: famulam tuam sororem nostram, i all on diu: famulo tuo han de dir: Famula tua sorore nostra.

I acabada de dir la oració Suscipe Domine del modo que se diu en les oracions a les hores, les cantores començaran el Respons Sub venite, i algunes de les Monges pendran el cos i el portaran després de la Creu, i el pujaran al Chor (17), anant les Monges després del cos en processó cantant el mateix respons i portant candeles enceses en les mans (18) i entretant una Monja tocar la campana.

Mes se ha de notar que en les exèquies de qualsevol Monja difunta, solament han de tocar quan porten el cos en el Chor, i quan la porten a la sepultura, i després enterrat el cos, tornaran les Monges al Chor (19). També se ha de posar gran diligència, que el cadàver en ningun temps estiga sol, ni sens llum, i alguna Creu (20) I acabat el respons sobredit, començaran lo ofici de les exèquies.

Si acàs succehira que la Monja muira per el matí, si se pot fer, han de dir primer los tres nocturnos, i acabats, diran la Missa de Requiem així com mana el Breviari(21); Però si no podran fer açò diran la Missa i ofici de l'enterro al matí, i a la tarda diran los nocturnos. I si morira després de menjar, diran los nocturnos, i faran lo ofici de l'enterro el mateix dia, i al dia següent diran la Missa. I si morira tan tard, que no se pogan dir los tres nocturnos, diran solament un nocturno, i al dia següent diran los altres nocturnos antes de la Missa de Requiem, o, després de Nona.

17.- El Cor és una peça vital en la vida contemplativa. És allà on la Religiosa, en molts de moments del dia, va per resar, aposta la darrera estància que ocuparà abans de la sepultura, serà el Cor.

18.- S'han escrit també moltes coses sobre el llum de les candeles vora el difunt, però enmig de totes les creences que hi pugui haver, hem de tenir en compte que els ciris encesos sempre acompanyen les processons, i així és una processó.

19.- En el Cor acabaran l'acte litúrgic de l'enterrament.

20.- No deixar sol el cadàver, no deixar-lo a les fosques ni sense Creu són normes que sens dubte vénen donades per la decència i el respecte que s'ha de tenir a la difunta, ara bé, també potser participar en la creença popular que si es deixa un difunt sense llum, la seva ànima no troba el camí del cel i vaga per l'espai, d'aquesta manera és bo de fer que els mals esperits la se facin seva. Per altra part, el diable est avesat a estar a les fosques i li és fàcil apoderar-se d'ella, mentre que els àngels, acostumats a la llum, no la troben i no la poden guiar. També hi ha la creença popular que els mals esperits no poden atravesar les flames, aposta se'n posaven al voltant dels cadàvers. El costum de vetlar els difunts és universal i cada època històrica pot haver-hi donat la seva interpretació. Aquí hi posam respecte i consideració.

21.- Sols se celebrava els matins seguint la norma vigent del dijuni eucarístic.

Entretant que se diu la missa, o los nocturnos, entraran en el claustro dos o tres homens honests de llicència del Bisbe, que la Priora per dit efecte ha de procurar a tenir generalment(22); i los tals homens faran la sepultura en el Claustro, o, allà on la Pri ora ordenara(23), la qual acabada aixiran fora.

Acabada de dir la Missa, o los Nocturnos, si serà a la tarda, devallaran el cos en el Claustro(24), i el posaran prop de la porta de l'església. El Sacerdot, qui haurà de dir la Missa entrarà vestit amb les Santes vestidures, menos la casulla, en lloch de la qual portarà una capa negra. I si és a la tarda, entrarà vestit amb lo sobrepellís, i la dita capa; i amb ell entraran dos fadrins, qui li ministraran el llibre, i los encens, i l'aigua beneita, i farà lo ofici de la sepultura, conforme està contingut en lo Breviari, exceptat que no se ha de dir sino dos respons sobre el cos que són Subvenite i Libera me amb ses oracions.

Mentres que se diuen los responsos estiguen totes les monges en el circuitu del llit amb candeles enceses. I en la Missa se cantarà la prosa Dies irae dies illa lo que bastara el temps després dels Sanctus, lo qual cantarà tot el Chor, i en tot lo ofici de les exèquies, les cantores començaran los Psalms, i tot se cantarà solemnement. I dient los Psalms del enterro, estiguen aparellades dues Monges dins la sepultura per prendre el cos. I quan repetiran la antifona Ingrediar, altres dues o tres Monges prendran el cos del llit, llevant-li primer el manto, i el donaran a les qui estan en la sepultura, les quals li posaran honestament (25).

I algunes de les Monges lo cobriran de terra, mentres se acaben los Psalms, mudant-se de dues en dues fins que la sepultura estiga plena (26), la qual passats set dies, serà pizada i aplanada. I se ha de notar que qualsevol dia en que morirà alguna Monja, si el temps ho permet, se ha de dir Missa per ella, encara que ja se haja dita altra Missa aqueix mateix dia. Però en los tres dies de la Pasqua de la Resurrecció, no se celebra missa alguna per ella conventual ni privada; Per al Dijous Sant, i al Dissabte Sant, si morira tals dies, portat el cadàver al Chor, solament se dirà per ella una col.lecta solemne en la Missa (27).

Si en lo dia de Nadal, o, de Pasqua, o, de Sincogesma morira, totes les Misses del Convent se diran de la festa, i se dirà una collecta per ella en la Missa: Però se

22.- Se segueix la legislació aleshores vigent.

23.- El claustre és el lloc normal on eren enterrades les monges. En el s.XIX s'haurà de destinar un lloc distint seguint les normes sanitàries que es van donant.

24.- Les exèquies han estat cos present, tenint el cadàver en el Cor.

25.- Enterraven, en aquest moment, sense caixa. Sabem per contra, i la conservam, que a Sor Clara Andreu n'hi feren.

26.- Són totes les monges que han de participar en aquesta feina.

27.- És la normativa de l'Església. Encara ara segueix vigent.

podrà dir alguna missa per ella resada, si se troba qui la diga (28). I si la necessitat del temps o de alguna gran festa no donara lloch, que se diga Missa cantada conventual per la difunta, a lo menos diran per ella una Missa resada, perquè no sia enterrada sens Missa. I s'ha d'advertir que per aquesta necessitat, en tots los dijunis, qui són entre lo any, poden dir Missa per la difunta fins a l'hora de Nona, i en la Quaresma fins a Vespres, i en los altres dies fins a hora de dinar.

I facen-se les exèquies dels set dies, i del dia trenta, i del cap d'any per cada Monja, conforme està contingut en la consti tució que parla d'aquesta matèria (29). I cada Monja diga los Psalms i les oracions que estan assenyalades en aqueixa mateixa Constitució(30).

28.- Sens dubte es tracta de l'aplicació del sufragi, no una missa de requiem, doncs aquests dies no es pot celebrar segons la legislació de l'Església.

29.- És el costum que la Litúrgia va recollir oferint un formulari adient per aquestes dades.

30.- Això ja és devoció privada al marge de la litúrgia.